

LIBURUGINTZA "GIZONA ABERE HUTSA DA"

Gauza asko dugu buruan eta bihurtzean. Baina oraingoan ez da egia bilakatu esera zaharra: "Zor gogoan, hura ahoan". Ezin abora dugu buruan duguna. Ahal duenean kantatuko du bihotz barruko sentipena.

Liburu askoren aipamena eta kritika dator ale honetan. Nahigabe, eta ustekabean, baina euskal liburuei eskaini diegu ale hau. Argitaldari bakoitzak bere lanari lotua dibardu, JAKIN liburu sakonei emana da. GEROK gazte-
txoak ditu gogoan. AUSPOA aho-hizkuntza eta bertsolaritza lantzeari jarraitzen zaio. Irakaskuntzari begira lanean ari direnak ere ez daude geldirik.

Euskal liburugintzan gaur hainbat lan ez da sekula egin. Urtean behin liburu bat argitaratzen zen garai haiek joan ziren. Ezin irakurri eta ezin erosi ahala liburu argitaratzen da gaurregun.

La astero egin ohi dugu liburu berriren baten aipamentuoa. Inoiz bizpahiruena ere egin ohi dugu. Halere aipatu gabekorik ere geratuko da, noski, bazterrean.

Urrats berri asko egin da. Bide berri asko ebaki da. Hauspean zahartuko denik egingo zen, noski. Sakonik, interesgarriki eta irakurgarriki ere egin da, ordea. Ondorengo belaunaldiak dute, ondoen, hauen balioa. Bertaegi eta urrutiegi dena ez da ondo ikusten. Eta gu hurbilegi gara geuron lanak ondo ikusteko, neurtzeko eta epaitzeko.

Bestalde, elkarren ezagunegiak gara besteren lana zuzen eta behar bezala neurtzeko. Liburuaren aztertzaileak badaki ongi zeinen minberak garen. Ez liburuaren argitaldaria eta ez liburuaren egilea minberatu nahi lituzke. Liburuaren iritzi-emeleak jendeak dezakeenak ikaritzen du.

Halere bide zail eta neketsu honi heldu dion jenderik bada. Ale honetan bertan hiru liburu aztertzen eta apaitzen dira. Ez da beste biderik aurrera jo nahi baldin bada. Liburuaren hutsuneak eta argiuneak ikus erazi behar zaizkio egileari eta irakurle aruntari.

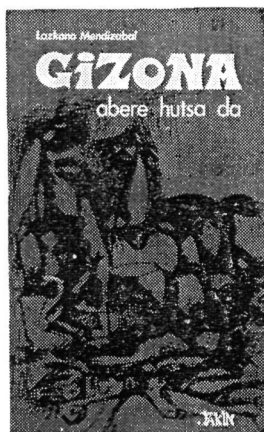
Iritzi-emale zuzenaren bidez zuzenduko ditu okerrak eta urrats berriak emango idazleak. Irakurleari, berriz, dena itsu-itsuan har ez dezan argi egin eta liburuak dakarren mamia aurkitzen eta duen ederraz goratzen lagunduko dio.

Liburugintza, herrigintza, gizartegintza eta abar aztertu eta epaitu behar ditugu sakon eta zuzen. Azter-giroan bizi behar dugu etengabe. Baina ez maxiaketa eta atsokeria antzu eta hutsan gera gaitzen. Gure lanak aztertzeko, neurtzeko eta epaitzeko lanera bortxatu behar gaitu; lan sakonagoa, burutsuagoa, oparoagoa eta emakorra egitera eragin behar digu.

Etsi eraziko gaituen atsokeriak ez dugu behar. Utikan kritikakeria. Lanerako adorea eta poza emango dizkigun azterketa sakon eta zuzena behar ditugu. Iritzi emate zuzen hau onartzen ez duen liburugileak edo ekintzaileak ez du gauza onik egingo.

Olerkia, bertsolaritza, nobela, artea, herrigintza eta abar, denak dira aztergai eta aztertu beharrekoak, egiten dena eta egiten ez dena. Eta ezeri gogor eraso behar baldin badiogu egiten ez dugunari eraso behar diogu.

Hiru liburu aztertzen dira ale honetan. Azterlanerako bide gerta bitez. Kritika bideari ekin behar diogu, beldurrik gabe.

Liburuaren Izenburua desegokiro hautatua da, ene ustez. Eta tamalgaria da.

Ehun eta hirurogei orrialde mami-tsu horietan barrena oso funski gaurko mitologi politikoa jorriketa egiten baita; eta ez, izenburuak adieraz lezakeenaz bestaldera, izpirtukerian edo sasi-gotasunen atzerketa zortz bat soilki.

Gaur politikaren mailan, bai Euskal Herrian bai Europa guztian, erabakizun dagoen arazo ezin sakonagoaren azalpen garbi bat eskaintzen digu egileak. Galderaren kokoa hitz gutxitara bildu nahi izanez gero, hau esan liteke agian: «XIX. mendeak, eta marxismoak oso bereziki, agindu ziguten iraultza guztizko hori egite-rik ba ahal dago, zinez eta funtsez obratzerik?»

Jakina: bai egilea eta bai argitaratzailea bera ongi jabetu dira galderak berak gaur gure herrian dakarren heronka edo desafio zamaz. Horixe dela eta, nik ustez, lehenengo aldiz gaitzen baten atzean izkutatuta nahi izan du egileak bere burua, ultra-iraultzaileek traideretzat salatuko duten segurtzian.

Eta argitaratzaileak ere, bide bere-
tik, eskuak garbitu nahi izan ditu hitzaurer g i s a k o «Argitaldarien oharra» delakoan; «debekaturik gelditzen zaizkigunak —izuti azaltzen du— utopia merke eta gaitzoko dira; ez esperantzak». (IX. orr.)

Hots, «iraultza-ri buruzko mitologiari erasotzeko herabetsun horietxek dira, ene ustez, gure egoeraren ezagugarriki argitsuak: honenbeste urte honetan isilik egon beharrek, utopiarik nabarmenak berak sinestera eraman gaitu; eta gaur, lilura alferrik sala beldurrez, Zuhurtziaren abotsez mintzatze-
kotan ere, gaitzinez, itsuskeria denkusatuz, eta eskafandra gotor baten barnetik iragiri behar bide da. Lazkano lekuko. Egia aitortzearen izua nagusitzen ari da gutzaz; eta, horretara, zabalik du bidea gezurra.

Lazkano Mendizabalen liburuak, horretara, zeharo kontrakarrean datorrelako, berehalakoan b e d e r e n arraketa txikia izanen du; eta, hau ere segur, ezkerkoien herra segurtaturik dago egilearen aurka.

Horretxek berak erakusten du, ordea, liburuaren beharra.

Zorigaitzez, eta izkiriatzen dugunok dakigu hau ongienik, gutxi irakurriko da Lazkanoren liburuak; eta, gure arteko «modak» direla bide, gutxiagok onartuko.

Liburuaren mamia, ordea, guztiz egokia iruditzen zait, giro eta ikas sail guztietan zabalitzeko eta ezagutarazteko modukoa; eta gure politika bidean zentzua arrabiltzekotan, txit beharrezko.

Iraultzaren ideia —diosku Lazkanok— eta arago iraultzaren esperantza, modernutasunaren haur dira; eta, hildu beretik, modernutasun hori gizonari buruzko baikortasuna da funtsean; gizona ona da, gizona prestua da, gizonak bere dimenarabera eragiten ditu hautuak, ez tabaidaren bitartez sortzen da egia,

gizona heziketak hondatzen du, gizona legeek gaitzaten dute, eta abar. Lazkanok ongi azaltzen duenez (nahiz batzutan erretorika luzeagik, egia esateko, eta III. kapituluan bereziki), bai Marxek, bai Freudek, bai estrukturalismoak, bai biologiak, gero eta murriztago utzi dute giza-askatasunaren hesparria. Gizona mila baldintzaile eta mugatzaileen jorpu da.

Hots, mugatzaile horiek Marxi gizar-te-mailako iruditu bazitzaizkion ere, gerozko z i e n t z i - a u r k i k u n d e e k besterik erakatsi dute: alegia, mugatzaile edo baldintzaile horiek giza-barnekoak ere badirela.

Gizonaren baldinketa —dio Lazkanok— soziala, edo gizar-te-mailakoa, baldin bada, gizar-te mailakoa baten iraultza osoa ekar lezake, eta Gizon Berria eman. Hauxe zen Marx-en esperantza.

Baina giza-mugaketa horiek biografiak ere baldin bada (Freud); edo eta biologikoa (biologia guztia lekuko); eta mota guztietako egituren barne-legeak honetaz arazo eta hartaraten baldin bagaitu, orduan berrak iraultza oso eta borobil famatu hori, Gizon Berria ekarriko zuena, eta abar, ezinezkoa da. Marxisten esperantza, beraz, utopikoa da; funtsean duen antropologia egia ez delako.

Hots —segitzen du Lazkanok— Biologia eta Ethologia berriak (Lorentz Nobel-Saria askotan du alpatzen) *barne-baldintzaile* horien garrantziak mintzo dira; bidenabar gizar-te-iraultzaren zabalatasuna g e r o eta arago murriztu.

Honi buruz fenomenorik funtsezkoenak aipatzen ditu egileak IV. kapituluan; eta, zinez, tamalgaria izan da kapitulu honen mamia aurretik eta denen gainetik ez jartzea. Ezen filosofien aurkezpena eta kritika egilea (III. kapituluan batez ere) ongi baita agian, nahiz honetan arago jarraitzen bazaito egilea bere filosofio-joerari liburuaren b e h a r r e i baino; baina, bai liburuaren izenburuak iragiri lotzeko, bai iraultza sozialaren mugak tinko ezartzeko, biologiarren eta ehologiaren ekarriak azaldu behar iraultzagoen bereziki, Hobbes-en edo Rousseau-ren ideiak, esate baterako, alde batera utzita.

Azken ohar bat egin lekieko liburuari, ene ustez.

Lazkanoren hitz berberak baliatuz, «lehenagoko helburuak aldarrikatuz segitzen dugu... Denboren diferentzia ahazterik ez dadukagu».

Hots, 57-58 orrialdeetan, hau irakurtzen dugu: «marxismoa defentsibala bezala dago natur jakintzen aurrean: haiek aprobetxatu eta bere baitaraten ausartu gabe. Oraindik ere, zein marxista edo neo-marxista enplegatzen da biologiarren, neurofisiologiaren, etnologiaren aurrerape-
nekin, bere teoria edo asmoetarako ondoriak ateratzeko, eta sozialismoaren teoria aberasteko edo korrejitzeko?».

«Eta hau erasten: «Eta hain garrantzizkoak litzatetke guzti hori».

Zergatik behar da marxismoa aberastu eta korrejitu? Zergatik ez, eman dezagun, kristau demokrazia, zibernetika edo zen-budismo? Erantzuna irakurlearen esku utziko dut.

Oraindik ere, dirudienez, Lazkanok dena azaltzen eta eskontzen omen zuten marxismoaren galdetsia agitzen du, hastapenean kritikaketen duten amaiostek eta bestek bezalaxe.

Hots, ideia hori, alegia marxismoa «aberastetik eta korrejitzetik» dena konpinduko dela, gure artean besterik pentsatzen bada ere, *anakronikoa* iruditzen zait. Utzi behar dena, ezer uztekoan, frutu nagusitatz behin eta berriz (ikus Cunhal) fazismo gorria ematen duen marxismoa baita, hain zuzen. Marxek, hau bai, argitu dituen gizar-te-arazoak Giza-Zientzien KAPITULU bihurtuz. Antropologia behar da aberastu eta korrejitu.

Hitz bakar bat bukatu aitzin hizkuntzari buruz.

Joria, ederra, aberatsa, joskeraz bikaina, zenbait aldiz Altularren parrekoa, Lazkanoren euskara. Hitzegi kontuan, ordea, zabartu batzutan, desherdina tarteka, beharrik gabe mordoloei. Zergatik erdalkeria horiek? Egilearen beraren hitzegi barruan baliegoke konponketa.

Inportantea hitz batez Lazkanoren liburu. Oso, ene ustez.

LARRESORO

BERRI-EMALEON ARTEKO ARAZO BAT

GURE LANA SENDOAGOA IZAN DADIN PRESTAERA BATEAN BEHARRA SUMATZEN DUGU

Denok dakizue nondik eta nola hasi gaitzazkizuen hainbat herri eta hauzotetik gure herri apalak, xistrinegiak behar bada. Zeruko Argia-ri hala Z.A. bezalako beste izparringietara bidaltzen ditugunok.

Euskara nola edo hala bagenekie-la eta besterik gabe, hutsune b-
betetzen ausartu gintuzuen gehienok, denok ez bada ere. Zaleatasunak eraginik, bultzaturik, dihardugu eta ez da gutti. Badu horrek bere meriturik. Baina, borondatea bakarrik ez da nahikoa «zerbait» gehiago behar da eta «zerbait» horren beharren aurkitzen gara hain zuzen, idazleen (?) plazera salto egin dugunok, jantzi gabeko geure buruei zer gehiago eska genezake? Bestalde, irakurleak gugandik zer espero zenezake?

Ez gara inolako eskola eder hitako batetik atera (egia esan, edertasunaren beharrik ere ez duguet), eta ez unibertsiadate batetik (ez bait dugu oraindik euskaldunok halako zoririk) herriko emparantzaren «harrobitik» baizik.

Beraz, gauzak horrela direlarik, istruizio edo ikaspede eta beharnezko oinarri batzuen falta handia dugulakoan gaude. Zeren... ba ote da-

kigu elkarrizketa bat nola moldatu? Idaz-lan baten izenburua aukeratzeko zer-nolako garrantzia izan dezakeen? Edo zenbait berri arrisku-gariak, ia esan gabe adieraztera nola eman?

Guk sumatu ere egiten ez ditugun mila puntu eta galdera gehiago ere izanen dira seguririk, hemen aipatu ditugunetatik aparte.

Galdera guzti horiei erantzuneko dien ikasterotz bat antolatzeko litzateke, beraz, egokiena. Baina nork antolatu? Nola? Norantz?

Zerbait egitekotan, honetan ez dugu inolako dudarik, Euskaltzaindiaren babesean egin beharrekoa litzatekeela derizkiogu. Bestalde, badakigu duela urte batzuk Amatiño jauna hor ibili zela, horren antzeko ideia eta asmo baten atzetik. Amatiño burutapen eta proiektu horien berri eman zigun garaian soldaduskandun geunden, orduan ez eragite-rik ez genuela eta geroztik haren zuzenbidea galdu egin genuelarik, erantzun ere ez diogu egin. (Barka ezak).

Ikasaldia euskal aldizkari eta izparringietako berri-emale guzti entzetan eratu izan beharok luze. Denok izanen bait dugu zer-ikasit beharra. Izanen ahal dugu horrenbeste suertetik? Ez dezagula, behintzat, esperantzarik gail!

ETXETXUKOAK

ARGIA

JABEA:
Nafarroa, Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak
Burlada, Kale Nagusia, 50-1
Donostia, Okendo, 22
Telf. 41-95-88

Ondezkaria: Kaletano Ezelza Iturriza

ARPIDE SARIA:
Barruan 400 pezeta
Korreo batasunetako herrietan 620 pezeta
Atzerrietako beste herrietan 460 pezeta
Airez Aldez aurretik galdetu

Salmenta (ale bakoitza) 10 pezeta

Moldiztegia eta Idazkolaria:
«Gráficas Navasal»
A. Añelain, 1. IRUINEA
D. L.: NA. 80-1963

